

LIED VAN SOLOMON

TONI MORRISON BIJ DE BEZIGE BIJ

Bemide

Een daad van barmhartigheid

Thuis

God sta het kind bij

De herkomst van Anderen

Toni Morrison

Lied van Solomon

Vertaald door Piet Verhagen

2020

DE BEZIGE BIJ

AMSTERDAM

Copyright © 1977 Toni Morrison
Copyright Nederlandse vertaling © 1979, 2020 Piet Verhagen
Eerste druk 1979
Tiende, geheel herziene druk 2020
Oorspronkelijke titel *Song of Solomon*
Oorspronkelijke uitgever Penguin Random House, New York
Omslagontwerp Moker Ontwerp
Foto auteur Bernard Gotfryd
Vormgeving binnenwerk Ceevan Wee, Amsterdam
Druk Bariet Ten Brink, Meppel
ISBN 978 94 031 8940 6
NUR 302

debezigebij.nl

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk van de Forest Stewardship Council (FSC®) mag dragen. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Voor papa

*De vaders mogen zich verheffen
En de kinderen zullen hun naam leren*

DEEL EEN

Hoofdstuk een

De verzekeringsagent van de Onderlinge Levensverzekeringsmaatschappij van North Carolina had beloofd om om drie uur van de Barmhartigheid naar de andere kant van Lake Superior te vliegen. Twee dagen voor het evenement zou plaatsvinden had hij een briefje op de deur van zijn gele huisje geprikt:

Aanstaande woensdag, 18 februari 1931, om drie uur 's middags, zal ik opstijgen vanaf de Barmhartigheid en op eigen vleugels wegvliegen. Vergeef me alsjeblieft. Ik hield van jullie allemaal.

(getekend) *Robert Smith*, verz. agent

Robert Smith trok minder belangstelling dan Lindbergh vier jaar daarvoor – er kwamen slechts veertig of vijftig mensen kijken, want zijn briefje werd pas ontdekt om elf uur 's ochtends op de woensdag van zijn geplande vlucht. Op zo'n doordeweekse dag, en op zo'n tijdstip, verspreidden geruchten zich amper. De kinderen waren op school, de mannen op hun werk en de meeste vrouwen nog bezig hun korset dicht te rijgen en zich op te maken om naar de slager te gaan om te zien wat hij aan staarten, ingewanden en restjes te vergeven had. Het publiek moest komen van de werklozen, zelfstandigen en kleuters. Sommigen kwamen omdat ze het nieuws hadden gehoord, anderen waren toevallig net in de Niet-de-Dokterstraat – een straat die volgens het postkantoor overigens niet bestond. Op de stadsplattegronden stond hij aangeduid als Mains Avenue, maar de enige zwarte dokter die de stad ooit rijk was geweest had er gewoond en was er gestorven, en van-

af het moment dat hij er in 1896 kwam wonen, noemden zijn patiënten, die geen van allen in de buurt woonden, hem de Dokterstraat. Later, toen meer zwarte mensen in de straat kwamen wonen en ze de posterijen als nuttig communicatiemiddel accepteerden, kwamen er brieven uit Louisiana, Virginia, Alabama en Georgia, geadresseerd aan mensen in de Dokterstraat. Het postkantoor stuurde ze terug of zond ze door naar Onbestelbaar, maar in 1918, toen ook zwarte mensen in militaire dienst moesten, gaven sommigen van hen op het werfkantoor 'Dokterstraat' als adres. Dat gaf de naam een quasiofficieel tintje – maar dat was geen lang leven beschoren. Enkele stadsbestuurders, die het als hun politieke levenstaak beschouwden de correcte nomenclatuur te handhaven, zorgden dat het adres 'Dokterstraat' in geen enkel officieel document voorkwam. Wetend dat de naam uitsluitend door de bewoners van het zuidelijke stadsdeel werd gebruikt, lieten ze daar officiële bekendmakingen ophangen in winkels, kapperszaken en restaurants waarin duidelijk werd gemaakt dat de straat die de Shore Road langs het meer in zuidelijke richting sneed en naar het kruispunt van Route 6 en Route 2 naar Pennsylvania voerde, en tussen en parallel aan Rutherford Avenue en Broadway liep, altijd bekend had gestaan en altijd bekend zou blijven staan als Mains Avenue, niet als de Dokterstraat.

Het was een officiële bekendmaking die het publiek echt duidelijkheid verschafte, want ze stelde de bewoners van Zuid in staat hun herinneringen levend te houden en tegelijk het stadsbestuur zijn zin te geven. Vanaf die tijd werd hij de 'Niet-de-Dokterstraat', net zoals ze het liefdadigheidsziekenhuis in Noord de 'Onbarmhartigheid' noemden omdat het tot 1931 duurde – tot de dag na Robert Smiths sprong van het koepeldak – voordat de eerste niet-witte aanstaande moeder haar kind binnen de muren van het hospitaal mocht krijgen in plaats van op het bordes voor de ingang. Dat het ziekenhuis zo menslievend was jegens die ene vrouw kwam niet doordat ze het enige kind was van die zwarte dokter, want die had zijn hele carrière als geneesheer niet één keer

het ziekenhuis mogen gebruiken en slechts twee van zijn patiënten opgenomen zien worden – allebei wit. Bovendien was de dokter in 1931 al geruime tijd dood. Robert Smiths dodensprong van het dak boven hun hoofd moet er op een of andere manier verantwoordelijk voor zijn geweest dat ze haar opnamen. Hoe dan ook, als de overtuiging van de kleine verzekeringsagent dat hij kon vliegen al niet had bijgedragen aan de plaats van haar bevalling, dan zeker aan het tijdstip ervan.

Toen de dochter van de overleden arts Robert Smith met zijn grote blauwzijden vleugels gevouwen op zijn borst achter de koepel vandaan zag komen, liet ze van schrik de bedekte rieten mand uit haar handen vallen, zodat de roodfluwelen rozenblaadjes die erin zaten op de grond vielen. De wind kreeg onmiddellijk vat op de lichte stof en blies de blaadjes omhoog, weg en in de hoopjes sneeuw. Haar dochters, jonge meisjes nog, deden hun best om de blaadjes te pakken, terwijl hun moeder kreunend haar handen tegen haar onderbuik hield. Iedereen keek naar de meisjes die de blaadjes opraaptten, maar niemand hoorde het kreunen van de zwangere vrouw. Iedereen wist dat de meisjes vele uren hadden gewerkt aan het kostbare fluweel – tekenen, uitknippen en zomen – en dat Gerhardts Warenhuis zonder pardon alle blaadjes met een vlekje erop zou afwijzen.

Een paar minuten bood het terrein voor het ziekenhuis een vrolijke, kleurige aanblik. De mannen hielpen de meisjes de rozenblaadjes van de grond te rapen voor de sneeuw ze doorweekte; ze pakten ze met behoedzame vingers uit de sneeuw of gristen ze uit de lucht voordat de wind ze mee kon nemen. De kleinste kinderen konden niet besluiten of ze de man op het dak in zijn cirkel van blauwe zijde of de helrode stukjes fluweel op de grond moesten volgen. Hun dilemma werd opgelost door een vrouw die plotseling begon te zingen. De zangeres, die achter in de menigte stond, was even sjofel als de doktersdochter goedgekleed was. De doktersdochter droeg een nette grijze zwangerschapsjas met de traditionele zwangerevrouwenstrik boven haar navel, een zwarte

hoed en een paar hoge overschoenen met vier drukknopen. De zingende vrouw had een gebreide zeemansmuts diep over haar voorhoofd getrokken en een oude deken om zich heen geslagen bij wijze van winterjas. Met haar hoofd scheef en haar ogen gericht op Robert Smith, zong ze in een krachtige alt:

O, Suikerman is gevlogen

Als een vogel in de lucht

Suikerman is vertrokken

Naar zijn vaderland leidt zijn vlucht...

Een paar van die veertig of vijftig nieuwsgierigen stootten elkaar grinnikend aan. Anderen luisterden aandachtig, alsof het lied eenzelfde ondersteunende en duidende functie had als het pianospel bij een stomme film. Zo bleef iedereen een poosje staan. Niemand riep iets tegen Robert Smith; iedereen werd in beslag genomen door de gebeurtenissen om hen heen tot de ziekenhuismensen kwamen.

Die hadden het gebeuren tot op dat moment vanachter de ramen gadeslagen – aanvankelijk uit nieuwsgierigheid, maar later, toen de menigte aangroeide en tot de muren van het ziekenhuis opdrong, met toenemende bezorgdheid. Ze vroegen zich af of het een opstootje was, weer zo'n demonstratie van een organisatie voor rassengelijkheid, maar toen ze niet de gebruikelijke spandoeken en volksmenners zagen, waagden ze zich in de koude vrieslucht: witgejaste chirurgen, stemmig geklede kantoorbedienden van Financiën en Personeelszaken en drie verpleegsters in gesteven uniform.

Ze waren even uit het veld geslagen bij het zien van Robert Smith met zijn grote blauwe vleugels, de zingende vrouw en de rozenblaadjes in de sneeuw. Sommigen dachten heel even dat ze getuige waren van een godsdienstig ritueel. Per slot van rekening waren ze niet zo ver van Philadelphia, waar de Goddelijke Priester de scepter zwaaide. Die jonge meisjes met hun bloemenmandjes

waren misschien twee van zijn maagden. De lach van een man met een mond vol gouden tanden bracht hen terug naar de werkelijkheid. Ze ontwaakten uit hun dagdroom en kwamen in actie. Hun geschreeuwde bevelen en nerveus gedrang schiepen in een mum van tijd verwarring waar eerder alleen een paar mannen en meisjes met stukjes fluweel speelden en een vrouw zong.

Een van de verpleegsters keek naar de gezichten om haar heen, in de hoop orde in de chaos te scheppen. Haar blik viel op een stevig gebouwde vrouw die in staat leek de aarde te bewegen als ze dat zou willen.

‘Hé, jij daar,’ zei ze, naar de stevige vrouw toe lopend. ‘Zijn dat jouw kinderen?’

De vrouw draaide langzaam haar hoofd om, haar wenkbrauwen opgetrokken vanwege de weinig beleefde manier van aanspreken. Toen ze zag wie het was, deed ze haar wenkbrauwen omhoog en verdween alle uitdrukking uit haar ogen.

‘Ja, mevrouw?’

‘Stuur een van hen naar de afdeling Spoedgevallen en zeg dat hij tegen de bewaker zegt dat hij als de gesmeerde bliksem hierheen komt. Stuur die jongen maar. Die daar.’ Ze wees op een jongetje van een jaar of vijf, zes met de lichte ogen van een kat.

De gezette vrouw volgde de vinger van de verpleegster met haar blik en keek naar het kind.

‘Guitar, mevrouw.’

‘Wat?’

‘Guitar.’

De verpleegster staaarde haar aan alsof ze Grieks had gesproken. Toen deed ze haar mond dicht, verstrengelde nerveus haar vingers en zei langzaam en duidelijk tegen het jongetje met de kattenogen: ‘Luister goed. Ga naar de achterkant van het ziekenhuis, naar het kantoor van de bewaker. Op de deur staat “Spoedgevallen”. S-P-O-E-D-G-E-V-A-L-E-N. De bewaker zie je vanzelf zitten. Zeg tegen hem dat hij hierheen komt – als de gesmeerde bliksem. Snel. Schiet op!’ Ze maakte gebaren alsof ze met beide handen de koude winterlucht opschepte.

Een man in een bruin pak kwam naar haar toe. Hij ademde kleine witte wolkjes. ‘De brandweer komt eraan. Ga maar gauw naar binnen. Je vat hier nog kou.’

De verpleegster knikte.

‘U bent een “I” vergeten, mevrouw,’ zei het jongetje. Hij woonde nog niet zo lang in het Noorden en wist sinds kort dat je witte mensen ook kon tegenspreken. Maar de verpleegster was alweer op weg naar binnen, over haar armen wrijvend om ze warm te krijgen.

‘Oma, ze is een “I” vergeten.’

‘En ’n “alstublieft”.’

‘Denkt u dat-ie zal springen?’

‘Van ’n halvegare kun je alles verwachten.’

‘Wie is t?’

‘Man van de verzekering. Niet goed bij z’n hoofd.’

‘Wie is die dame die daar zingt?’

‘Die, schatje, komt regelrecht uit de opera.’ Maar ze glimlachte toen ze naar de zingende vrouw keek, zodat het jongetje met de kattenogen minstens even aandachtig naar het zingen luisterde als dat hij naar de man met de klapperende vleugels op het dak van het ziekenhuis keek.

De menigte werd wat nerveus nu de autoriteiten verwittigd waren. Robert Smith was een goede bekende. Hij kwam twee keer per maand aan de deur om de premie van één dollar en achtenzestig cent op te halen en een geel kaartje uit te schrijven met de datum en het betaalde bedrag. De meesten waren altijd minstens twee weken achter, maar beloofden voortdurend om vooruit te betalen – zodra het inleidende gesprek over wat hij zo snel weer kwam doen erop zat.

‘Ben je d’r nou alweer? Ik heb je godbetert net afgepoeierd. Gisteren nog, lijkt ’t wel.’

‘Ik word doodziek van dat gezicht van jou. Doodziek.’

‘Als ik ’t niet dacht. Zodra ik twee kwartjes bij mekaar heb, sta jij weer voor m’n neus. Magere Hein is d’r niks bij. Weet de FBI hier wel van?’

Ze staken de draak met hem, scholden hem uit, lieten hun kinderen zeggen dat ze niet thuis of ziek of in Pittsburgh waren, maar ze bewaarden zijn kaartjes alsof het kostbare kleinoden waren – legden ze voorzichtig in de schoendoos bij de huurkwitanties, trouwpapieren en verlopen identiteitskaarten van de fabriek. Meeneer Smith glimlachte alleen maar en hield zijn ogen gericht op de schoenen van zijn klanten. Hij droeg een kostuum voor zijn werk, maar iedereen wist dat zijn huis amper beter was dan het hunne. Voor zover men wist, had hij nog nooit iets met een vrouw gehad en in de kerk zei hij alleen maar soms ‘Amen’. Hij had nog nooit iemand in elkaar geslagen en was nog nooit na zonsondergang op straat gesignaleerd, dus men nam aan dat hij waarschijnlijk best aardig was. Maar er hing een aura van ziekte en dood om hem heen, net als om het bruine gebouw van de Onderlinge Levensverzekeringsmaatschappij van North Carolina achter op hun gele kaartjes. Van het dak van het ziekenhuis de Barmhartigheid springen was het interessantste wat hij ooit had gedaan. Niemand had vermoed dat hij het in zich had. Zo zie je maar weer, fluisterden ze tegen elkaar, je weet gewoon nooit wat je aan iemand hebt.

De zingende vrouw dempte haar stem en ging neuriënd verder, terwijl ze door de drukte naar de vrouw met de rozenblaadjes liep, die nog steeds haar buik vasthield.

‘Je moet je goed warm inpakken,’ fluisterde ze tegen haar, terwijl ze even haar elleboog aanraakte. ‘Als het ochtend wordt, zal er een klein vogeltje geboren zijn.’

‘O?’ zei de dame met de rozenblaadjes. ‘Morgenochtend?’

‘Da’s de enige ochtend die ons te wachten staat.’

‘Dat kan niet,’ zei de dame met de rozenblaadjes. ‘Het is nog te vroeg.’

‘’t Is niks te vroeg. ’t Is precies op tijd.’

De vrouwen keken elkaar diep in de ogen en op dat moment stootte de menigte een luide kreet van afgrijzen uit – een langgerekt ‘oo’. Robert Smith verloor zijn evenwicht en moest zich vast-

klampen aan een driehoekig stuk hout dat uit het koepeldak stak. De vrouw met de zeemansmuts begon onmiddellijk weer te zingen:

*O, Suikerman is gevlogen
Als een vogel in de lucht*

In het centrum trokken de brandweerlui hun waterdichte jassen aan, maar toen ze bij het ziekenhuis kwamen, had meneer Smith de roze blaadjes gezien en de muziek gehoord en zijn sprong in het luchtruim gemaakt.

De volgende dag werd voor het eerst in de geschiedenis van de Barmhartigheid binnen zijn muren een gekleurd kind geboren. De blauwzijden vleugels van meneer Smith moesten toch een stempel op de jongen gedrukt hebben, want toen hij op vierjarige leeftijd ontdekte wat meneer Smith vier jaar eerder had vastgesteld – dat alleen vogels en vliegtuigen kunnen vliegen – verloor hij op slag alle belangstelling voor zichzelf. Dat hij het zijn hele leven zonder die ene gave zou moeten stellen, maakte hem neerslachtig en bedrukte hem zozeer dat zelfs de vrouwen die geen hekel aan zijn moeder hadden hem een saai kind vonden. De vrouwen die zijn moeder wel een kwaad hart toedroegen, maar toch bij haar op de thee kwamen en haar dat grote, donkere doktershuis met zijn twaalf kamers en de groene luxewagen fel benijdden, noemden hem ‘vreemd’. De rest, die wist dat het huis meer een gevangenis was dan een paleis en dat de Dodge sedan enkel voor zondagse uitstapjes werd gebruikt, had te doen met Ruth Foster en haar dorre dochters en zei dat stille wateren diepe gronden hebben – dat haar zoon mysterieus was.

‘Is-ie met de helm geboren?’

‘Dan had ze die moeten drogen en hem er thee van laten drinken. Als je dat niet doet, ziet je kind later spoken.’

‘Geloof jij dat soort dingen?’

‘Ik niet, maar dat zeien ze vroeger altijd.’

‘Nou, in elk geval is hij duidelijk anders. Moet je die ogen zien.’ En ze likten de harde stukjes cake van hun gehemelte en keken naar de ogen van de jongen. Hij probeerde zijn ogen niet neer te slaan en wachtte gelaten tot hij na een smekende blik op zijn moeder de salon uit mocht.

Het viel niet mee om met het geluid van hun stemmen achter zich naar de zware dubbele eetkamerdeuren te lopen, ze open te trekken, de trap op te klimmen en al die slaapkamers voorbij te moeten zonder de aandacht te trekken van Lena en Corinthians, die als reuzenbabypoppen aan een met stukjes fluweel bezaaide tafel zaten. Zijn zusjes maakten ’s middags altijd rozen – felgekleurde maar levenloze rozen die maandenlang in rieten mandjes lagen tot de inkoper van Gerhardt’s Warenhuis Freddie de loopjongen langsstuurde met de boodschap dat ze weer een gros konden gebruiken. Als het hem lukte aan hun aandacht te ontsnappen en hun hatelijkheden hem bespaard bleven, liep hij door naar zijn kamer, waar hij voor de vensterbank knielde en zich voor de honderdste keer afvroeg waarom hij aan de aarde gebonden was. De stilte in het doktershuis op dat moment, alleen maar verbroken door de gedempte stemmen van de vrouwen aan hun thee met cake, was letterlijk stilte – geen vredige rust –, want ze was voorafgegaan en zou alweer heel snel verbroken worden door de aanwezigheid van Macon Dead.

Iedereen in het gezin was bang voor Macon, stevig gebouwd, onderaards rommelend en soms onverwacht uitbarstend. Zijn haat voor zijn vrouw vonkte en spatte uit ieder woord dat hij tegen haar zei. Zijn teleurstelling in zijn dochters dwarrelde als as op hen neer, maakte hun jonge huid dof en verstikte de zang die in hun meisjesstem had moeten klinken. Onder de kille hitte van zijn blik struikelden ze over drempels en lieten het zoutvaatje in de dooier van hun gepocheerde ei vallen. Het enige wat hun leven kleur gaf, was de manier waarop hij voortdurend hun gratie, hun geest en hun gevoel voor eigenwaarde vertrapte. Zonder de span-

ning en de dramatiek die hij opriep, zouden ze waarschijnlijk niet eens weten wat ze met zichzelf aan moesten. Als hij vertrok, bogen zijn dochters zich over bloedrode stukjes fluweel, gretig wachtend op het eerste teken van zijn terugkeer, terwijl zijn vrouw Ruth haar dagen zwijgend en gelaten onder de vernederende haat van haar man begon, en later onder diezelfde minachting weer opbloede.

Toen de deur achter haar gasten was dichtgevallen, verdween haar stille glimlach en begon ze aan de maaltijd die haar echtgenoot zoals altijd als niet te vreten zou bestempelen. Niet dat ze haar eten opzettelijk onverteerbaar maakte; ze kón niet anders. Ze zag dat de cake die ze voor hem had gebakken er te verformfaaid uitzag en besloot een nagerecht van appels te maken. Maar het malen van het rund- en kalfsvlees voor het gehakt duurde zo lang dat ze niet alleen vergat het varkensvlees erbij te doen – in plaats daarvan mengde ze er spekvet doorheen –, maar ook niet meer aan het nagerecht toekwam. Ze begon haastig de tafel te dekken.

Terwijl ze het witte linnen openvouwde en uitsloeg boven de mahoniehouten tafel, gingen haar ogen naar de uitgeslagen plek in het tafelblad. Ze kon nooit de tafel dekken of door de eetkamer lopen zonder ernaar te kijken. Zoals een vuurtorenwachter vaak naar zijn raam loopt om over de zee uit te kijken, zoals een gevangene tijdens het luchten automatisch opkijkt naar de zon, zo keek Ruth verschillende keren per dag naar de plek op het tafelblad. Zij wist dat hij er was en nooit weg zou gaan, maar ze wilde zich er telkens opnieuw van vergewissen. Net als de vuurtorenwachter en de gevangene had ze behoefte aan een geestelijk anker, een houvast, een vast, zichtbaar voorwerp dat haar bewees dat de wereld echt bestond; dat dit het leven was en geen droom. Dat ze ergens in haar binnenste nog leefde – iets wat ze uitsluitend bevestigd zag in dat ene vertrouwde ding dat buiten haar lag en los van haar stond.

Zelfs in haar diepste slaap voelde ze het, zonder erover te dromen, zonder er echt aan te denken. O zeker, ze praatte eindeloos

met haar dochters en haar gasten over een manier om eraf te komen; hoe dat ene schoonheidsfoutje op dat schitterende tafelblad te verwijderen: vaseline, tabakssap, schuren en met lijnzaadolie behandelen. Ze had alles geprobeerd, maar het leek alsof haar blik de plek voedde; hij werd in de loop der jaren alleen maar opvallender.

De vage, grijze cirkel gaf aan waar de vaas had gestaan waarin tijdens het leven van de dokter elke dag verse bloemen stonden. Elke dag. Als er geen verse snijbloemen waren, stond er een herfststukje in, of een boeket van twijgjes en besjes, wilgenkatjes, een dennentak... Altijd iets om de eettafel op te fleuren.

Voor haar vader was het een klein accent dat zijn gezin onderscheidde van de mensen in hun omgeving. Voor Ruth was het het symbool van de voorkomendheid en goede smaak die haar jeugd voor haar gevoel kenmerkten. Toen Macon met haar trouwde en bij de Dokter kwam inwonen, hield ze vast aan haar gewoonte de tafel op te fleuren. Ze liep een keer via de ruigste buurten van de stad naar het meer om drijfhout te zoeken. In de rubriek Beter Wonen van de krant had ze een foto gezien van een compositie van drijfhout en gedroogd zeewier. Het was een kille, vochtige novemberdag in de tijd dat de Dokter al verlamd was, alleen op zijn slaapkamer lag en uitsluitend vloeibaar voedsel kon eten. De wind waaide haar rok op tot boven haar enkels en drong met ijzige vingers haar veterschoenen binnen. Thuis moest ze haar voeten met hete olijfolie masseren om ze warm te krijgen. Onder het eten vroeg ze haar echtgenoot, haar enige gezelschap aan tafel, wat hij van de compositie vond. ‘De meeste mensen hebben geen oog voor dat soort dingen. Ze zien ze wel, maar ze zijn blind voor hun schoonheid. Ze zien niet dat de natuur ze al perfect heeft gemaakt. Je moet er van deze kant naar kijken. Vind je het niet mooi?’

Haar man wierp zonder zijn hoofd te bewegen een blik op het drijfhout met zijn beige franje van zeewier en zei: ‘Die kip is nog rauw vanbinnen. En ik neem aan dat er aardappelgerechten be-

staan waar brokken in zitten, maar puree hoort daar bij mijn weten niet bij.’

Ruth liet het zeewier verdrogen, en toen de blaadjes en stengels bruin en en verdord waren en afbrokkelden, haalde ze de vaas weg en veegde de stukjes van de tafel. Maar dit maakte de door het water uitgebeten plek onder de vaas voor iedereen zichtbaar, en het was alsof hij leefde. Hij groeide en bloeide uit tot een grote zachtgrijze bloem die even onrustig klopte en zuchtte als het verschuivende zand in de duinen. Maar hij kon ook stil zijn. Geduldig, kalm en stil.

Wat kon je anders doen met zo’n geestelijk anker dan het erkennen en accepteren? Dan het gebruiken voor het levend houden van een idee? Je hebt iets nodig om de tijd tussen zonsop- en zonsondergang door te komen: een balsem, wat zachtheid, genot. En dus verhief Ruth zich boven de argeloze inefficiëntie van haar kookkunst en eiste haar balsem op – tussen het koken en de terugkeer van haar man van kantoor. Het was een van haar twee heimelijke geneugtes – de ene waarbij ook haar zoon een rol speelde – en het vertrek waar ze eraan toegaf, droeg bij aan haar genot. Het kamertje ademde een vochtige geest van groenheid uit, veroorzaakt door de dennenboom voor het raam die het zonlicht filterde tot een groen waas. Het was een klein vertrekje dat de Dokter de werkkamer noemde en waarin behalve de naaimachine en een kostuumpop in de hoek alleen een schommelstoel en een klein krukje stonden. Daar zat ze met haar zoon op schoot, kijkend naar zijn dichte ogen en luisterend naar zijn zuigende lippen. Dat ze zich op zijn ogen concentreerde, was minder uit moederlijke vreugde dan om zijn bijna tot op de grond bungelende benen niet te hoeven zien.

Laat in de middag, voordat haar echtgenoot zijn kantoor sloot en naar huis kwam, riep ze haar zoon. Als hij binnenkwam, knoopte ze haar bloes los en keek glimlachend op hem neer. Hij was te jong om haar tepels interessant te vinden, maar oud genoeg om afkeer te voelen van de laf smakende moedermelk. Hij deed

het met tegenzin, vond het vreselijk om iedere dag van zijn leven in de armen van zijn moeder te liggen en de dunne, wat zoetige melk uit haar vlees te zuigen zonder haar pijn te doen met zijn tanden.

Zij voelde het. Zijn tegenzin, zijn hoffelijkheid, zijn onverschilligheid; ze brachten haar fantasie op gang. Ze fantaseerde dat zijn lippen een draad van licht uit haar lichaam trokken, dat ze een ketel was waar gouden wol uit kwam die gesponnen moest worden. Net als in het sprookje van de molenaarsdochter; het meisje dat 's nachts in een kamertje vol stro zat en zacht huiverend genoot van de geheime kracht die Repelsteeltje haar had gegeven als ze naar de gouden draad keek die zich om de klos van haar spinnewiel wond. Dat was het tweede aspect van haar genot.

Dus toen Freddie de loopjongen, die zichzelf versleet voor een familievriend in plaats van hun huurder en manusje-van-alles, laat in de middag zijn huur kwam betalen en door de takken van de dennenboom naar binnen gluurde, keek Ruth geschokt op, meteen beseffend dat ze de helft van wat haar leven draaglijk maakte ging verliezen. Freddie interpreteerde de blik in haar ogen als schaamte, maar dat maakte zijn geamuseerde grijns niet minder breed.

‘Godsamme. Wat krijgen we nou?’

Hij vocht met de boom om meer te zien, maar in zijn gretigheid lukte dat niet. Ruth sprong als door een slang gebeten van haar stoel en trok haar bloes over haar borsten. Ze liet haar zoon op de grond vallen, zodat hij nu zeker wist wat hij al een poosje vermoedde; dat hun activiteiten in dit kamertje vreemd waren, niet in de haak.

Voordat moeder of zoon een woord kon uitbrengen of zich kon herstellen of ze zelfs maar een blik konden wisselen, was Freddie om het huis heen gerend en op de veranda gesprongen, waar hij proestend van het lachen haar naam riep.

‘Juffrouw Rufie, juffrouw Rufie. Waar ben u? Waar zijn jullie?’ Hij duwde de deur van het groene kamertje open alsof het voortaan zijn eigendom was.